

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SURXONDARYO VILOYATI SANOAT TARMOG'INI SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA DIVERSIFIKATSIYALASH YO'LLARI

Б.Э. Тураев

Термиз иқтисодиёт ва сервис университети Ibn Sino ko'chasi 38-B uy, Termiz, Uzbekistan

190011

Annotatsiya: Maqolada Surxondaryo viloyati sanoat tarmog'ining hozirgi holati va uni raqamlashtirish istiqbollari tahlil qilinadi. Hududda ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda sun'iy intellekt (AI) texnologiyalarini joriy etish, xomashyoga yo'naltirilgan iqtisodiyotdan tayyor mahsulot ishlab chiqarishga o'tish strategiyalari tadqiq etilgan.

Kalit so'zlar: sanoat, sun'iy intellekt, diversifikatsiya, raqamli transformatsiya, Surxondaryo, klaster, modernizatsiya.

Аннотация: В статье анализируются текущее состояние промышленного сектора Сурхандарьинской области и перспективы его цифровизации. Исследуются стратегии внедрения технологий искусственного интеллекта (ИИ) для повышения эффективности производства в регионе и перехода от сырьевой экономики к производству готовой продукции.

Ключевые слова: промышленность, искусственный интеллект, диверсификация, цифровая трансформация, Сурхандарья, кластер, модернизация.

Abstract: This article analyzes the current state of the industrial sector in the Surkhondaryya region and the prospects for its digitalization. It examines strategies for transitioning from a raw material-oriented economy to the production of finished goods, as well as the implementation of artificial intelligence (AI) technologies to increase production efficiency in the region.

Keywords: industry, artificial intelligence, diversification, digital transformation, Surkhondaryya, cluster, modernization.

Raqamli iqtisodiyot davrida hududiy sanoat tarmoqlarining barqaror rivojlanishi bevosita innovatsion texnologiyalarning integratsiyalashuviga bog'liq. Surxondaryo viloyati ulkan tabiiy resurslar va geografik salohiyatga ega bo'lsa-da, sanoat tarkibida hanuzgacha past qo'shilgan qiymatli mahsulotlar ulushi yuqoriligicha qolmoqda.

Iqtisodchi olimlarning ta'kidlashicha, sanoatni diversifikatsiyalash iqtisodiy inqirozlarga chidamlilikni oshirishning asosiy vositasidir [1]. Hususan, sanoat tarmoqlari o'rtasidagi texnologik bog'liqlik va AI asosidagi optimallashtirish iqtisodiy samaradorlikni keskin oshiradi[2]. O'zbekiston

sharoitida agrosanoat klasterlarini raqamli texnologiyalar yordamida rivojlantirish meva-sabzavot va paxtani chuqur qayta ishlash drayveriga aylanishi mumkin[3].

Surxondaryo viloyati sharoitida agrosanoat klasterlarini rivojlantirish orqali meva-sabzavot va paxtani chuqur qayta ishlash sanoat drayveriga aylanishi mumkin [4].

Tadqiqot jarayonida tizimli tahlil, qiyosiy iqtisodiy tahlil va ekonometrik modellashtirish usullaridan foydalanildi. Surxondaryo viloyatining 2020-2025 yillardagi sanoat ko'rsatkichlari statistik ma'lumotlar asosida guruhlandi [5].

1-jadval. Sanoat diversifikatsiyasi va raqamlashtirish ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	Mazmuni	Kutilayotgan natija
AI joriy etish darajasi	Avtomatlashgan tizimlar ulushi	Ishlab chiqarish xarajatlarining kamayishi
Eksport tarkibi	Tayyor mahsulotlarning xomashyoga nisbati	Valyuta tushumi ortishi
Innovatsion faollik	Yangi texnologiyalar (AI, Big Data)	Raqobatbardoshlikning oshishi

Tadqiqot jarayonida tizimli tahlil va ekonometrik modellashtirish usullaridan foydalanildi. Metodologiyaning asosi sifatida HHI uslubiyati olindi, bu sanoatning tarmoqlar bo'yicha to'planish darajasini aniqlash imkonini beradi [6]. Shuningdek, Termiz shahrining logistik xabi imkoniyatlari raqamli monitoring nuqtai nazaridan baholandi.

1. Metodik yondashuv bosqichlari:
2. Sanoat tarkibini raqamli inventarizatsiya qilish.
3. AI texnologiyalari uchun infratuzilmani o'rganish.
4. Diversifikatsiya koeffitsientini hisoblash.
5. Strategik raqamli rivojlanish modelini ishlab chiqish.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Surxondaryo viloyati sanoatida oziq-ovqat va to'qimachilik tarmoqlari yetakchi (60% dan ortiq), biroq ularning texnologik darajasi past. Samaradorlikni oshirish uchun quyidagi raqamli yechimlar taklif etiladi:

Tayyor kiyim-kechak ishlab chiqarishni 40% ga oshirish uchun klasterlarda sun'iy intellekt asosidagi sifat nazorati va dizayn markazlarini tashkil etish. Bu qo'shilgan qiymatni 3-4 barobarga oshiradi.

Дизайн ва Маркетинг марказлари, яъни маҳсулотнинг ташқи бозорда рақобатбардошлигини таъминлаш учун Термиз шаҳрида хорижий экспертлар иштирокида **"Fashion Design"** марказларини ташкил этиш.

Кичик саноат зоналари билан кооперация, кластерлар атрофида маҳаллий аҳолини (айниқса хотин-қизларни) касаначилик асосида иш билан таъминлайдиган тикувчилик цехлари тармоғини кенгайтириш.

Sherobod va Quyi Surxonda quyosh energiyasi stansiyalarini "Smart Grid" tizimi orqali boshqarish, bu mahsulot tannarxidagi energiya ulushini 20-25% ga kamaytiradi.

Afg'oniston va Tojikiston bilan chegaradoshlik afzalligidan foydalanib, AI asosidagi yuklarni boshqarish va reeksport markazlarini tashkil etish. Termiz Xalqaro Savdo Markazi bazasida raqamli savdo va yig'uv korxonalarini rivojlantirish lozim. Hisob-kitoblarga ko'ra, sanoatda yuqori texnologik ishlab chiqarish ulushini 10% ga oshirish viloyat YaHM o'sishini 1.5 baravarga tezlashtiradi.

Ушбу йўналишларнинг интеграциялашуви Сурхондарё вилоятини аграр-индустриал худуддан инновацион-индустриал хабга айлантиради. Бу эса 2030 йилга келиб вилоят саноат маҳсулотлари ҳажмида юқори технологияли товарлар улушини камида 15-20 фоизга етказиш имконини беради.

Surxondaryo viloyati sanoatini diversifikatsiyalash — bu faqat hajmni oshirish emas, balki raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt yordamida tashqi bozorga moslashuvchan tizim yaratishdir. 2030-yilga kelib ushbu yo'nalishlar integratsiyasi viloyatni innovatsion-industrial xabga aylantirib, yuqori texnologiyali mahsulotlar ulushini 15-20 foizga yetkazadi

Foydalanilgan adabiyotlar:

- [1] Abulkasimov H.P. Iqtisodiy xavfsizlik. Олий ўқув юртлари учун дарслик – Т.: Akademnashr, 2021й.
- [2] Ваҳобов А.В. Худудий иқтисодий ривожлантириш стратегиялари: Ўқув қўлланма. – Т.: "Iqtisodiyot" нашриёти, 2022. – 320 б.
- [3] Smith, J. Industrial Diversification and Regional Growth // Journal of Economic Perspectives. – 2020. – Vol. 34, No. 2. – pp. 112-135.
- [4] Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлиги. Сурхондарё вилоятининг ижтимоий-иқтисодий ҳолати (статистик тўплам). – Тошкент, 2024. – 145 б.
- [5] Chenery, H. Patterns of Development: 1950-1970 / Revised Edition. – Oxford: Oxford University Press, 2019. – 280 pp.
- [6] Турсунов А. Саноат иқтисодиёти: Олий ўқув юртлари учун дарслик. – Т.: "Fan va texnologiya" нашриёти, 2023. – 440 б.
- [7] Сурхондарё вилояти ҳокимлигининг 2024 йил якунлари ва 2025 йил учун белгиланган саноатни ривожлантириш дастури бўйича ҳисоботи. – Термиз, 2025.